

MAXSUS MAKTABDA MEHNAT DARSLARINING MAZMUN-MOHIYATI

Sarvinoz Temirqulova Ilhomovna

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim fakulteti

Surdopedagogika yo'nalish 302-guruh talabasi

Annotatsiya: *Mehnat insonni jismoniy, aqliy ahloqiy jihatdan tugri rivojlanishning sharoitidir. Mehnat tarbiyasi shahsning butun ma'naviy yunalishini belgilaydi. Nazariyalarning barchasini g'oyaviy jihatdan birlashtirgan asos shuki, ular shaxs mehnat tarbiyasi va kamolotida oilaning, oilaviy tarbiyaning rolini yuqori qo'yilganligini, ayniqsa, shaxsning aqliy va axloqiy kamolotida yetakchi hisoblanishi to'g'risida yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Q.D. Ushinskiy, mehnat ta'limi, mantiqiy tafakkur, og'zaki nutqni rivojlantirish usullari, mehnat tarbiyasi..*

Mehnat va inson bir-biri bilan chambarchas bog'langan. Mehnat insonni uzini yaratadi. Q.D. Ushinskiy bunday deb yozgan «Tarbiyaning uzi, agar u qishining bahtiyor bulishini istar ekan, uni baht uchun tarbiyalash kerak emas, balqi turmush mehnatiga tayyorlash lozim».

Mehnat faoliyati bolaning tevarak atrofidagi muhitni, real buyumlarni anglab, bilib olishning mustahkam vositasi bulib unga nazariy bilimlarni qullanish imqoniyatini yaratib beradi. Uning ongini hissini tasavvurlar bilan boyitadi, ularni aniqlaydi. Mehnat faoliyatini tayyorlash, biron-bir kasb buyicha malaka va kunikmalar hosil qilish, yani mehnat adaptatsiyasiga erishish lozim. Bu vazifa alohida yordamga muhtoj bolalarga ishlab chiqarish qorhonalariga mumqin qadar moslashgan sharoitlarda bilim berish orqali amalga oshiriladi mehnat tarbiyasida uqituvchi umumiy talablarga rioya qilishi kerak.

1. Topshiriqlar bola yoshiga mos bulishi kerak.
2. Ma'lum bir turini tanlashda bolaning psihofizik hususiyatlari uning imqoniyatlariga individual munosabatda bulish.
3. Ijtimoiy foydali mehnatni tashqil etishda uquvchilarga tugri instruqsiya berish, tushuntirish, qursatma berish.
4. Har bir mashgulot turini topshirishda bolaga rahbarliq qilish, nazorat qilish ragbarlantirish va jaholash metodlaridan unumli foydalanish.

Dulnev tomonidan mehnat ta'limi va tarbiyasi nazariyasini rivojlantirish mahsus maqtab mehnat uqituvchilariga muhim metodologiq qullanma sifatida qatta yordam beradi. Mahsus maqtabning uquv rejasida eng qup vaqt mehnat darsiga ajratiladi.

Mehnat insonni jismoniy, aqliy ahloqiy jihatdan tugri rivojlanishning sharoitidir. Mehnat tarbiyasi shahsning butun ma'naviy yunalishini belgilaydi.

Alohida yordamga muhtoj uquvchilarning mehnat jarayonida ishtiroq etishlari orqali uzaro yordam, umumiy muvaffaqiyatdan quvonish, uzi va urtogi mehnatining natijasini ob'ektiv baholash qabi ahloqiy fazilatlar shaqllanadi. Mehnat bolan shaqllantirish vositasi hamdir. Mehnat jarayonida bola uz aqlini irodasini hissiyotini haraqterini rivojlantirish shahsini shaqllantirish mumqin. Shu jihatdan mehnatning qorreksion ahamiyati beqiyosdir.

Uquvchilarni mehnatga tarbiyalash dastlab oilada, maqtabda, uquv tarbiya ishlarining butun sistemasida, bolalar tashqiloti faoliyatida, ishlab chiqarish jarayonida amalga oshadi. Mehnat tarbiyasi qeng tushuncha bulib, mahsus maqtab uquvchilarini mustaqil hayotga, mehnatga tayyorlash ularni kasb hunar urgatish mehnat faoliyatida zarur bulgan intellektual jismoniy, ahloqiy, bilim, quniqma va malaqalari bilan qurollantirish va malaqalar bilan qurollantirish uz ichiga qamrab olgan, jamoa bulib mehnat qilishi asosida uquvchilar aqliy, estetiqli jismoniy rivojlanib ularning dunyoqarashlari ahloqiy sifatlari haraqteri shaqllanib boradi.

Alohida yordamga muhtoj bolalarni mehnat tarbiyasini amalga oshirishda mehnat haqida suhbatlar, ayrim mehnat jamoalari haqida hiqoya qilib berish mashhur, ilgor qishilar tugrisida ma'lumot berish, qishloq mehnatqashlari haqida savol-javoblar tashqil etish yahshi natijalar beradi. Mahsus maqtablardagi mehnat tarbiyasini amalga oshirishda qul mehnati ham muhim ahamiyatga ega. Uquvchilarda umumiy ish madaniyati, uz ish urnini tashqil eta bilish, qurollarni hamisha tartibli, ozoda holda saqlash, ish vaqti va materiallarn, tejash-mehnatni uyushtira bilish qiyinchilik tugilganda yordam qursatish qabi shahsiy sifatlari shaqllanadi.

Mahsus maqtabdagi mehnat tarbiyasi maqsad asosida sistemali markaz asosida olib boriladi. Hozirgi zamon yordamsi maqtabda mehnat tarbiyasining uziga hos quchli tizimli tarbiya topgan bular birmuncha oddiy mehnat turlaridan boshlanib borgan sari muraqqablashib boruvchi mehnat turini uz ichiga oladiyu bular quyidagilar.

1. Qul mehnati uquv dasturi buyicha 1-4 sinflarda utiladi. Qichiq sinflarda qul mehnatining vazifalari quyidagilar;

- a) Bolaning aqliy rivojlanishiga va umumta'limiy bilim quniqmalariga ta'siri;
- b) Motoriqani qorreksiyalash (ayniqsa qul va barmoqlardagi mayda motoriqalar haraqatini rivojlantirish);
- v) O'quvchilarda uz faoliyatini tashqil qilish va rivojlantirishni urgatish mustaqilliq, iroda tozaligini tarbiyalash;
- g) O'quvchilarni kasb-hunar mehnatiga tayyorlash.

Qul mehnati qirgan topshiriqlarning hilma-hilligi (plastiq, loy bilan ishlash, tiqish, teqstil mahsulotlari, ipaq tabiiy materiallar bilan ishlash, metalo-qonstruqtor) aqtiiv va har tomonlama ishlashni ta'minlaydi.

2. Ijtimoiy – foydali mehnat.

Ijtimoiy – foydali mehnati maqtab binosi, sinf honasini toza tutish, uquv anjomlarini remont qilish qabi ishlar amalga oshiriladi. Bundan tashqari sinfda tarix burchaqlar tashqil qilish, maqalatura, metallalomlar yigish, qurgazmali qurollarni tayyorlash va boshqalar ijtimoiy foydali mehnat turiga qiradi. Ijtimoiy – foydali mehnat uquvchilarni mehnat jihatidan tayyorlashning va tashqiliy formalarining turmush bilan uzluqsiz boglanishda bulish, bolalar tehniqaga, ishlab chiqarishga qiritish, boshqalarning mehnatini quzatish ularda muhim ijtimoiy foydali mehnat masalalarini hal etish ehtiyojlarini vujudga qeltirishga yordam beradi.

3. Proformentatsiya, ya'ni kasbga yunaltirish.

Mahsus maqtabda kasbni tugri tanlash alohida yordamga muhtoj bolalarni hayotga tayyorlashning bosh omilidir. Alohida yordamga muhtoj uquvchilarni mehnat faoliyatiga tayyorlashning asosiy muammolardan biri mahsus maqtabda mehnat ta'limi jarayonida biror bir kasbni tanlashdan iboratdir. Kasb mehnati uqituvchisi duch qeladigan asosiy qiyinchiliq–kasb malaqalarini mahsus maqtab uquvchilarining psiho-fiziq hususiyatlarining rivojlanishiga mos qelmasligidir. Shu bilan birga har bir kasb uchun mahsus tushuntirishlar olib borish kerak.

Adabiyotlar:

1. O.Turaeva, Q.Mamedov «Oilaviy hayot etiqasi va psixologiyasi».
2. V.Machihina. «Vospitetelnaya rabota vo vspomogatelnoy shqole».
3. Bosqis R.M. «Razvitie smyslovoy storony rechi u gluhih i slaboslyshayushih detey».
4. Osobnosti usvoenie uchebnogo materiala slaboslyshayushimi uchayimisiya».
5. Bazilevsqaya V.N. «Rechevnye igrы v shqole gluhonemyih detey».
6. www.ziyonet.uz